

Barbora Špalková: Domov je místo, kde ti rozumějí

„Domov není místo, kde bydlíš, ale místo, kde ti rozumějí.“

Christian Morgenstern

11. září 1926

Pomalou a nenápadně přicházel podzim. Listí na stromech začalo dostávat zlatavý nádech, vítr foukal chladivěji, dnové se krátili. Zlatavé sluneční paprsky, letící od slunce, líně se povalujícího už jen nízko nad obzorem, proletěly nad střechami londýnských věžáků, sklouzly na silnici vedoucí na jih pryč z velkoměsta, zamířily si do oken jednoho z předměstských domků v Bromley a ozářily muže podřimujícího v kůži potaženém ušáku. Labutí píseň léta, než odejde úplně.

Frank seděl zabořený ve vycpávkách rozložitého křesla dominantně trůnicího uprostřed nevelké místnosti. Hlavu měl spadenou na hrud', která se pravidelně zvedala a klesala. Pramen tmavých vlasů – na skráních protkaných několika předčasnými stříbrnými nitkami – se již neudržel, svezl se do obličeje a skryl tak jeho zavřená víčka. Zatímco pravá ruka volně spočívala v klíně, ta levá visela dolů a pomalu se pohupovala, jako oběšenec na oprátce. Prsty se téměř dotýkaly sešlapaného indického koberce, jako by se bály pohladit orientální vzory. Hned vedle ležela hřbetem nahoru *Vražda Rogera Ackroyda*. Nejspíše mu vyklouzla z ruky, když se odebral do říše snů. Z obálky ještě čišela novota, avšak některé stránky se při dopadu na zem pokrčily. Protože všechna okna byla pevně zavřená, jediným zvukem v místnosti bylo, kromě tichého dechu spáče, pravidelné tikání natahovacích hodin v empírovém stylu, které do místnosti jednoduchého rázu bez zbytečných okras moc nezapadaly. Dárky od kmotřiček se ale nevyhazují.

Vrrrrr. Klid pozdního sobotního odpoledne rozdrtil náhlý rachot způsobený letadlem právě opouštějícím ranvej přílehlého letiště Biggin Hill. Třaskavý zvuk, jako by se sypalo kamení, tenké tabulky u oken se rozvibrovaly a na dům padl stín. Frank se s trhnutím probudil a vyskočil. Při dopadu mu projela, i po těch letech, ostrá bolest levou holení. Chtěl utíkat, schovat se, chtěl... Ne, je to jenom letadlo a je rok 1926, uvědomil si. Přesto mu srdce tepalo ve spáncích jako o závod a cítil adrenalin, jak se rozlévá po celém těle. I po těch letech. Začal přecházet po místnosti sem a tam, potřeboval se trochu uklidnit. Přestalo se mu dostávat dechu. Popadl noviny z taburetu na vratkých nožkách stojícího hned vedle ušáku. Z titulní strany na něj civěl Jim Corbett. Odvrátil zrak a začal se novinami, složenými do menšího, zato pevného

obdélníku, ovívat, podobně jako se ovívaly v dřívějších dobách dámy z lepší společnosti. Potřeboval víc kyslíku, proto několika dlouhými kroky přikročil k oknu, jež otevřel dokořán a vystavil tvář závanu babího léta. Tep se již začínal vracet na normální hodnoty, nohy však Franka kvůli vyplavenému adrenalinu bolely, jako by uběhl maraton. Bylo to tak vždycky. Za chvíli to ale přejde. Potom však přijde úzkost, která ho bude svírat hodinu, možná dvě. Nakonec bude všechno dobré, musí to jen chvíli vydržet. Nedá se s tím nic udělat. Usadil se proto zpět do křesla a vyčkával příchodu svých vnitřních démonů.

***

9. února 1915

Mokrá mlha se jako kočka za pecí povalovala v ulicích Londýna, ledový vítr, dovádivý pes, se proháněl mezi auty na silnici, chodci na chodníku a lampami, které všechno tiše pozorovaly. Vlezlá zima se zavrtávala do kabátů Londýňanů spěchajících do tepla, stěn domů, pronikala nejmenšími škvírkami, kde to jenom šlo. Přesto to byl domov pro několik milionů obyvatel.

Blížil se večer, na město padala tma. Namísto postupného rozsvěcování jednoho okna po druhém se za skly objevovala stínítka pro zatemnění z černého papíru. V okně ve čtvrtém patře rohového domu na Curtain Road 128 se však stále svítilo. Vrány posedávající na parapetech cihlových budov tak mohly vidět dovnitř, do malého pokojíku, kde na posteli seděl chlapec v červeném svetru. Spíše než na svých skutečných osmnáct let vypadal na patnáct nebo šestnáct. Dva černé obdélníky, odložené na komodě hned vedle, čekaly, až je připevní na jejich místo, kam v tuto hodinu patří.

Pomalou se otevřely dveře a dovnitř vstoupila dívka, jeho starší sestra, s níž pokoj sdílel. Něžně mu položila ruce na skleslá ramena.

„Měli bychom zatemnit,“ pronesla téměř šeptem.

Když se nedočkala odpovědi, vydala se neslyšným krokem, jakým chodí víly, k oknu a zručným pohybem stínítka připevnila, jako by to dělala denně. Dělala.

Už za šest dní. Už tohle pondělí. To bylo jediné, co Frankovi běželo hlavou. *Má se snad těšit? Nebo se má spíš bát? Proč nemůže raději zůstat doma, na místě, kam patří...* Mary na něho mluví, něco se ptá. Čeká na odpověď... Chlapec se pomalu vynoří z jezera temných myšlenek.

„Cože ses ptala?“

Někteří chlapi se těšili. S radostí očekávali své osmnácté narozeniny a potom dopis, kdy se dozví, že vlast je potřebuje a oni nastoupí do armády. „Konečně se něco děje!“ volali. Přišla jejich chvíle. Frank k nim nepatřil. Ano, nějaké vzrušení by možná ocenil. Avšak s přihlédnutím k faktu, že nebyl schopen ublížit ani mouše – a to doslova –, ho představa, kdy by musel ublížovat jiným lidem, přímo děsila. Když svůj dopis před měsícem dostal, zasunul ho na dno zásuvky psacího stolu a sám sebe přesvědčil, že je to za dlouho. To úterý mu zbývalo pouhých šest dní. Zbývalo mu pouhých šest dní domova a rodiny. Šest dní dětství. Šest dní svobody. Šest dní.

„Tvoje místo je teďka po boku tvého táty,“ řekla matka mezi jednotlivými sousty večeře poté, co se jí Frank svěřil se svými pochybami, jestli opravdu musí nastoupit. „A do roka seš zase zpátky doma. Ta válka nemůže trvat věčně,“ dodala, ale přesvědčovala spíš samu sebe než svého syna.

V kuchyni se mísila vůně domova, hořícího dřeva v kamnech a dušených ledvinek.

24. května 1915

Matrace byla tvrdá, vlhká a místy i plesnivá. Ale byla. Alespoň nějaká. Frank ležel na horní palandě stojící v koutě studené temné místnosti, které se říkalo ložnice. Pod sebou slyšel tiché pochrupování, venku pomalé, unavené kroky. *Jak někdo může být tak v klidu?* Po tom, co dneska viděl, věděl jistě, že tento den a toto místo si už bude pamatovat navždy.

Zákopy táhnoucí se okolím malebného západobelgického městečka Ypry jako bolestivé jizvy hyzdící pokožku, kde se zázračně před pěti měsíci – jako malá svíčka uprostřed temnoty – ukázala lidskost i během války zuřící všude okolo, byly v těchto dnech tichými svědky lidské krutosti. Bylo až k nevíře, že na stejném místě, kde snad nějakým kouzlem, vzniklo během Vánoc alespoň dočasné příměří, dnes muži hromadně umírali bolestivou smrtí způsobenou jedovatými plyny, které je zavalily jako těžká peřina, z níž se už nedalo vyhrabat.

Zákopy táhnoucí se okolím malebného západobelgického městečka Ypry byly snad nejhorším místem, kde se koncem května toho roku mohl někdo nacházet. Dnes již Frank věděl s jistotou, že tady není jeho místo, jak se jej matka snažila přesvědčit.

Přemítal, zda měl neuvěřitelné štěstí, nebo neuvěřitelnou smůlu, když chvíli po nástupu dostal nabídku, aby – namísto boje – vypomáhal lékařům s ošetřováním. Ano, zachránilo jej to od jedovatého nažloutlého plynu zaplavujícího chodby zákopů, jako by nad ním někdo držel neviditelnou ochrannou ruku. Avšak pohled na mrtvé a umírající kamarády, spoluvojáky, již mnohdy nebyli o mnoho starší než on sám, se mu nesmazatelně vypálil do mozku a krutě dupal po jeho křehké duši z porcelánu. Frank nebyl připraven vidět umírat lidi. Snažil se některé z nich zachránit, ale bylo to marné, nebylo jim pomoci. Přesto pobíhal mezi těly poházenými po zemi jako figurky z nějaké masochistické hry, obvazy a jod v rukou, slzy v očích, dokud za ním nepřišel doktor, nepoložil mu ruku otcovsky na rameno a neřekl: „Běž už si lehnout, Franku. Těm už nepomůžem.“

7. listopadu 1916

Zima. Mrazivý vítr profukuje staré bundy a chlad prostupuje až na holou kůži a ještě hlouběji. Frank sedí na kusu shnilého trámu, těžké pohorky čvachtají ve všudypřítomném bahně. Těžce oddechuje. *Co se to stalo? Co jsem to udělal?* Jedna otázka za druhou ho nepříjemně hlodá na svědomí. Špinavýma rukama si protírá zarudlé oči. Slzy si nemůže dovolit. Ne tady. Ne teď.

Neměl z toho dobrý pocit, už když mu před necelým týdnem řekli, že je nedostatek vojáků a že potřebují i jeho nasazení.

„Tvoje místo je teďka po boku ostatních kluků,“ řekl lékař, zatímco obvazoval zraněnou ruku mladého vojáka, poté, co se mu Frank svěřil se svými pochybami, jestli opravdu má jít bojovat. „Víš, že bych tě měl raději tady, ale...“ povzdychl si lékař ztěžka a zdálo se, že za deset minut zestárl o dalších deset let.

Několik dalších dní se Frank krčil v zákopu a tvářil se, že bojuje. Nebojoval. Hrál si s náboji, vyndával je ze zbraně ven a zase je roztržitě vracel zpět do nábojníku. Až do dneška, kdy byla zahájena další z mnoha a mnoha ofenzív, protiofenzív a proti-protiofenzív. Bylo potřeba i jeho pomoci.

Svědomí řvalo, že tady není jeho místo, že sem nepatří, že se tohle dít nemá. Chlapec zavřel oči a doufal, že se z té jedné velké noční můry už konečně probudí ve své posteli. Doma. Neprobudil se. Všude kolem zuřila válka.

Čekal, až ho pošlou do nemocnice – pryč z tohoto místa, kde konečně našel smysl života.

23. listopadu 1918

Mokrá mlha se jako kočka za pecí povalovala v ulicích Londýna, ledový vítr, dovádivý pes, se proháněl mezi auty na silnici, chodci na chodníku a lampami, které všechno tiše pozorovaly. Vlezlá zima se zavrtávala do kabátů Londýňanů spěchajících do tepla, stěn domů, pronikala nejmenšími škvírkami, kde to jenom šlo. Přesto to byl domov pro několik milionů obyvatel.

Po chodníku pomalu kráčel cizinec, napadal na levou nohu, dlouhý kabát pevně přitisknutý k tělu. Přestože vytáhlé tělo patřilo mladému muži, měl oči starce, které viděly víc, než měly. Frank se vracel domů, na Curtain Road. Vracel se domů, ale rodné město mu připadalo cizí. Neproměnily se domy, proměnili se lidé. Nebo on sám se tolik proměnil? Problémy, jež ostatní řešili se mu zdály malicherné, zbytečné, hloupé. Plytké, bez hlubšího smyslu. Po dlouhé cestě z léčebny byl unavený a podrážděný. Vlak plný štěbetajících cestujících, nacpané stanice metra, chaos na křižovatkách Londýna... měl toho všeho po krk. Těšil se, až se konečně vrátí domů, do svojí postele, za rodinou. Těšil se, že se zase všichni čtyři, matka, otec, sestra a on, sejdou. I přes bolest v levé noze, která se při každém kroku znovu a znovu ozývala, se snažil kráčet co nejrychleji. Frank se již blížil. Každou chvíli už se měl vynořit Shoreditch, čtvrť jeho dětství. Avšak Shoreditch se nevynořil. Místo něho se mu před očima rozprostíraly trosky dřívě honosných domů, z nichž místy rašily nové zdi jako se mladé výhonky na jaře objeví na starých kmenech stromů. *Co se to...?* Sevřelo se mu hrdlo. Nebylo to v pořádku. Musí rychle domů. Spíše než vzhled okolí, vedla jej paměť nohou, které věděly, kudy osmnáct let chodily.

Když došel na místo, které si dříve říkalo Curtain Road, pochopil tu krutou pravdu: během některého z bombardování Londýna byl zasažen i jejich dům na rohu. Domů se už nevrátí.

Na tuto neočekávanou ránu Frank opravdu nebyl připravený. Podlomila se mu kolena a na čele vyrazil studený pot. *Co teď? Co mám dělat? Zavolat... komu? Strýci Johnovi na venkov... Třeba tam máma s Mary budou... Určitě se musely zachránit... A co táta? Kde je?*

S hlavou vířící myšlenkami stál muž před červenou budkou a čekal na postarší dámu v kožichu, než dokončí hovor. Když po deseti minutách telefon konečně opustila,

zůstal po ní jen závan těžkého parfému a zmizela v ulicích zalitých mlhou jako pára nad hrncem. Třesoucími se prsty vytočil známé číslo a za netrpělivého podupávání nohou vyčkával. *Prosím, vezmi to.*

„Haló?“ Hluboký hlas strýce Johna. Stejný jako před čtyřmi lety, ale přesto něčím jiný.

„Haló, strýčku! Tady Frank...“ zavolal muž do telefonu a v tu chvíli věděl s mučivou jistotou, co se od příbuzného dozví.

Na konci května roku 1915 byl Londýn bombardován. Od té doby nikdo o jeho matce nebo sestře neslyšel. Moc ho to mrzí. Otec? Starší muž se dlouze odmlčel. Přišel dopis. Asi před dvěma lety. Je...

Frank praštil sluchátkem staré telefonní budky. Byl konec, tohle se nemělo stát. Ven se vypořádal se svěřenými rameny a odešel. Nevěděl kam. Jen šel.

9. června 1920

Frank seděl na tvrdém sedátku v rozlehlé posluchárně lékařské fakulty Oxfordské univerzity, čekal na další přednášku. Okolo postávaly hloučky studentů náruživě zabraných do hovoru, avšak on seděl stranou, sám. Možná by se rád do nějaké diskuze zapojil, navázal nějaké přátelství, ale zatím nenarazil na nikoho, komu by on rozuměl a kdo by rozuměl jemu. Snažil se proto plně soustředit na studium. Ve své budoucí práci viděl smysl a poslání, věděl, že nemocnice je místo, pro které se narodil. Místo, kde opravdu o něco jde a neřeší se malichernosti.

Chystaje se na příchod přednášejícího, obešla jej úzkost a pak mu začala skákat po hrudi. *Má to vůbec smysl? Nepatřím sem, co tady dělám? Stejně ty všechny zkoušky nezvládnou... Chci pryč. Chci domů...* Objevovaly se zcela nečekaně. Přicházely jako nezvaní hosté. Tyhle zoufalé myšlenky a otázky, na které hledali odpovědi i ti největší z filozofů. Zavřel oči a myslel na dýchání, jak mu poradil starý psycholog v ozdravovně. A čekal, až tísnivý pocit odejde. Vždycky po nějaké době – někdy kratší, jindy delší – odešel. Frank doufal, že to úzkost jednoho dne vzdá a odejde tam, odkud přišla, už navždy. Snad se toho jednou dočká...

11. září 1926

Pomalou a nenápadně přicházel podzim. Listí na stromech začalo dostávat zlatavý nádech, vítr foukal chladivěji, dnové se krátili. Zlatavé sluneční paprsky, letící od slunce, líně se povalujícího už jen nízko nad obzorem, proletěly nad střechami

londýnských věžáků, sklouzly na silnici vedoucí na jih pryč z velkoměsta, zamířily si to do oken jednoho z předměstských domků v Bromley a ozářily muže podřimujícího v kůži potaženém ušáku. Labutí píseň léta, než odejde úplně.